

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701

Aan:
Zie verzendlijst

2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 69 67

Telefax 070 - 3 18 79 51

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer
DIS97001102

Datum
04 maart 1997

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 10/97)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst,

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS 97001102

d.d. 04 mrt 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HBMA
IFOR-cel
Archief

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

10/97

(Afgesloten 031200 MRT 1997)

Conclusie/voorzicht

De Bosnische Kroaten vinden het UNIPTF-rapport betreffende de gebeurtenissen tijdens het begraafplaatsincident onacceptabel. Naar verwachting zullen de Bosnische Kroaten volharden in hun confrontatiepolitiek. Deze opstelling is bedoeld om concessies te verkrijgen van de Moslims op het gebied van de vorming van nieuwe gemeentes.

In Belgrado is tussen de FRJ en RS een samenwerkingsovereenkomst getekend die invulling moet geven aan de in Dayton genoemde 'speciale parallelle relaties.' Grote afwezigheid bij deze plechtigheid was de presidente van de RS, Biljana Plavsic en de machtsstrijd tussen haar en presidiumlid Krajisnik lijkt derhalve in het voordeel van de laatste beslist.

De Zajedno-oppositie in Servië wil de monarchie in ere herstellen en heeft Alexander Karadjordjevic uitgenodigd om op de troon plaats te nemen. Het idee van wederinstelling van de monarchie is echter niet alom verbreid in Servië.

In Montenegro is grote beroering ontstaan over het omstreden interview van minister-president Djukanovic, dat als een regelrechte aanval op Milosevic wordt beschouwd. Alhoewel president Bulatovic met een steunbetuiging probeerde de zaak te sussen ontstaat toch enige steun voor de opvattingen van Djukanovic.

Bosnië-Herzegovina

Moslim-Kroatische Federatie

Minister van Binnenlandse Zaken van het Herzegovina-Neretva kanton probeert zijn Moslim plaatsvervanger aan de kant te zetten.

Valentin Coric, de minister van Binnenlandse Zaken van het Herzegovina-Neretva kanton, heeft op 24 februari verzocht om vervanging van zijn Moslim plaatsvervanger Sefkija Dziho. Het verzoek om vervanging heeft te maken met de Kroatische beschuldiging dat Dziho rechtstreeks betrokken zou zijn geweest bij de planning en uitvoering van het begraafplaatsincident op 10 februari, dat resulteerde in één dode en tientallen gewonden.

Al eerder was een verzoek om vervolging van Dziho ingediend bij het bureau van de openbare aanklager in Mostar.

Er is nooit echt sprake geweest van een goede relatie tussen de Bosnisch Kroatische minister Coric en zijn Moslimplaatsvervanger Dziho. Al eerder waren er conflicten over de samenstelling en controle van de gezamenlijke politiemacht in Mostar (UPFM). Bovendien hadden de twee een diepgaand conflict over de kantonnale wet voor Binnenlandse Zaken. Met behulp van internationale vertegenwoordigers wist Dziho hierbij af te dwingen dat voor enkele belangrijke zaken zowel toestemming van de minister als van hemzelf noodzakelijk was. De Bosnische Kroaten die tot dusver de feitelijke controle over het ministerie hadden, waren niet content met deze gang van zaken en grijpen de recente incidenten in Mostar dus kennelijk aan om zich te ontdoen van de persoon Dziho. De Moslims zullen Dziho echter niet snel laten vallen. De

[REDACTED]

verdachtmakingen van de Bosnische Kroaten lijken ongegrond. Zo heeft het betreffende IPTF-rapport geen melding gemaakt van betrokkenheid van Dziho bij het incident. Bovendien was zijn aanstelling op deze belangrijke post geen willekeurige daad. Het had te maken met het sterke voornemen van de Moslims om grip te krijgen op dit Kroatische bolwerk van nationalisme. Na de behaalde kleine successen is het daarom niet waarschijnlijk dat de Moslim-leiding in Sarajevo het verzoek om ontslag van Dziho zal honoreren.

Bosnische Kroaten wijzen UNIPTF rapport over gebeurtenissen in Mostar af

Vooraanstaande Bosnisch Kroatische leiders hebben het door UNIPTF opgestelde rapport omtrent de gebeurtenissen tijdens het begraafplaatsincident op 10 februari in Mostar van de hand gewezen. Presidiumlid Kresimir Zubak stelde dat het rapport eenzijdig is en de Kroatische burgemeester van Mostar, Ivan Prskalo, noemde het incompleet en onacceptabel. Het rapport behandelt volgens hem niet de bredere context van de gebeurtenissen. De Bosnisch Kroatische nationale minister van Buitenlandse Zaken, Jadranko Prlic, gebruikte dezelfde bewoordingen, wilde het rapport 'nader bestuderen' en noemde de komende dagen cruciaal voor het voortbestaan van de Federatie. Ook de Bosnisch Kroatische kantonale minister van Binnenlandse Zaken, Coric noemde het rapport teleurstellend en stelt dat het vol leugens staat en niet objectief is. De in een spoedzitting bijeengekomen kantonale leiding van de HDZ (belangrijkste Bosnisch Kroatische partij) stelde daarnaast in een verklaring dat het rapport voor de HDZ onacceptabel is.

Het betreffende UNIPTF-rapport legt eenduidig de schuld voor de gebeurtenissen op 10 februari bij de Bosnisch Kroatische speciale politie uit West-Mostar. Een drietal Bosnische Kroatische politie-officieren werd met name genoemd als schuldige. Het rapport vroeg daarnaast om maatregelen tegen deze politie-officieren, zoals arrestatie en een uitreisverbod. De internationale gemeenschap oefent bij monde van Michael Steiner (plaatsvervangend Hoge Vertegenwoordiger) druk uit op de Bosnisch Kroatische leiders om het rapport te accepteren en gevolg te geven aan de gevraagde maatregelen. Behalve van internationale zijde voelen de Bosnische Kroaten zich echter ook onder druk gezet vanuit Zagreb. Op 25 en 26 februari werden diverse Bosnisch Kroatische criminelen in Mostar (die in feite protégés waren van de lokale Bosnisch Kroatische politici) gearresteerd door speciale Kroatische politie-eenheden uit Zagreb. Ondanks deze extra druk mag echter niet snel een wijziging in de Bosnisch Kroatische opstelling worden verwacht. Tot dusver hebben ze zich beperkt tot een oppervlakkige reactie van het kantonale Ministerie van Binnenlandse Zaken dat een zestal (minder belangrijke) politieofficieren liet arresteren en een aanklacht indiende tegen leidende Moslimpolitici. De ware schuldigen, zoals genoemd in het UNIPTF-rapport, blijven echter nog steeds buiten schot. Hun arrestatie zou immers kunnen leiden tot compromittering van de lokale en kantonale Bosnisch Kroatische politici. Niet voor niets werden de lokale criminelen door de politie uit Zagreb gearresteerd. Een arrestatie door de gezamenlijke politiemacht (UPFM), waarin ook Moslims functioneren, zou namelijk ook kunnen leiden tot de onthulling van bestaande banden tussen de lokale criminelen, via de speciale politie uit West-Mostar, naar de leidende Bosnisch Kroatische politici.

De huidige confrontatiepolitiek van de Bosnische Kroaten wordt mogelijk gemaakt door een soort van machtsvacuüm in Zagreb, waar (door de ziekte van Tudjman) onder de oppervlakte zich een machtsstrijd afspeelt tussen de diverse fracties binnen de HDZ. Naar alle waarschijnlijkheid willen de Bosnische Kroaten met deze opstelling allereerst concessies afdwingen van de Moslims op het gebied gemeentegrenzen.

Door de gebeurtenissen en de toenemende druk van diverse zijden lijkt de dreigende splitsing tussen hardliners en de meer gematigden binnen de HDZ in Mostar van de baan. Ivan Prskalo, als één van de boegbeelden van de gematigde fractie binnen de HDZ, heeft zijn tot dusver gematigde politiek losgelaten en trekt eveneens hard van leer in zijn reacties. Deze wijziging in zijn handelwijze is waarschijnlijk het gevolg van het feit dat hij steeds meer kritiek kreeg te verduren binnen de HDZ over zijn pogingen om een gezamenlijk stadsbestuur te laten functioneren, waardoor hij steeds geïsoleerder kwam te staan. De Moslims hebben met hun ongetwijfeld provocatief bezoek dus ongewild bijgedragen aan een grotere eensgezindheid onder de Bosnische Kroaten in West-Mostar, die de geleerden kennelijk weer gesloten hebben.

Republika Srpska

Overeenkomst gesloten tussen de FRJ en de RS

Nadat op 24 februari Krajisnik al een voorbereidend bezoek aan Belgrado had gebracht is op 28 februari een speciale samenwerkingsovereenkomst in Belgrado gesloten tussen de FRJ en de RS. Deze overeenkomst geeft gestalte aan de 'speciale parallelle relaties', die genoemd zijn het Dayton-akkoord. De overeenkomst werd namens Servië getekend door president Zoran Lilic en namens de RS door het presidiumlid Momcilo Krajisnik. De ceremonie werd bijgewoond door de presidenten van Servië, Milosevic, en Montenegro, Bulatovic. Grote afwezige was de presidente van de RS, Biljana Plavsic. De overeenkomst bekrachtigt de oprichting van een 'Raad voor Samenwerking' tussen de FRJ en de RS. Deze Raad voor Samenwerking zal worden voorgezeten door de president van de FRJ, terwijl het Servisch nationale presidiumlid vice voorzitter zal worden. De Raad heeft bovendien zeven leden, waarvan er drie door de voorzitter en twee door de vice-voorzitter aangewezen zullen worden. In de overeenkomst is tevens een veiligheidsclausule opgenomen, waarin (binnen mogelijkheden die het VN-handvest hiervoor biedt) wederzijds bijstand wordt beloofd bij agressie door een derde partij. Een ander artikel spreekt zich uit over vrij grensverkeer voor wederzijdse burgers en regelt douane-faciliteiten aan de onderlinge grens.

De RS is volgens het Dayton-akkoord gerechtigd tot het aangaan van 'speciale parallelle betrekkingen' met buurlanden. Tot dusver was geen uitvoering aan dit betreffend artikel gegeven door de tegenstelling die er bestond tussen Milosevic en de Bosnische Serviërs. Milosevic kan echter wel een politiek succes gebruiken en heeft ongetwijfeld aangedrongen om gestalte te geven aan genoemde speciale parallelle betrekkingen in de vorm van een verdrag. Mogelijk heeft Milosevic met de Bosnisch Serviërs eenzelfde constructie voor ogen als de Kroatische president Tudjman eerder met de Bosnische Kroaten uitvoerde. Deze liet in 1995 via een kieswet (tijdelijk) enkele zetels in de Sabor reserveren voor Kroaten in de 'diaspora'. De Bosnische Kroaten zorgden vervolgens in de verkiezingen voor een grotere verkiezingswinst voor zijn regeringspartij HDZ. Het verdrag legt daarnaast de speciale relatie tussen de Serviërs uit de RS en uit de FRJ vast door reeds in de titel melding te maken het feit dat de totstandkoming van dit verdrag het gevolg was van "eeuwenoude belangen van het Servische volk om vrede, stabiliteit en gelijkheid met andere volkeren in de regio te bereiken."

Met de vastlegging van het artikel omtrent douane-regelingen tussen de entiteit RS en de FRJ gaat men echter in feite buiten het boekje, aangezien douane-faciliteiten een verantwoordelijkheid zijn van de nationale staat en niet van de entiteit. De Bosnische Serviërs trachten echter de IEBL en hun buitengrenzen te formaliseren en behouden zich (in strijd met Dayton) derhalve het recht voor om invoerrechten te heffen en douanezaken te regelen. Het artikel van wederzijdse bijstandverlening is niet strijdig met Dayton, aangezien Defensiezaken door het Dayton-akkoord op het terrein van de entiteit zijn neergelegd.

Het meest opvallende van dit verdrag is, dat het namens de RS is getekend door het nationale presidiumlid Krajisnik en niet door de presidente van de RS, Plavsic. Hoewel het hier een entiteitszaak betreft, tekent niet de bevoegde entiteitspresidente, maar een (hoger geplaatste) presidiumlid. Bovendien neemt niet de presidente van de RS zitting in de Raad van Samenwerking als vice-voorzitter maar het Bosnisch Servisch nationale presidiumlid. De al enige tijd durende machtsstrijd tussen Plavsic en Krajisnik is blijkbaar gestreden en Momcilo Krajisnik lijkt als winnaar uit de bus te zijn gekomen. Hij wordt door de Bosnische Serviërs (en door de leiding in Belgrado) gezien als de werkelijke Bosnisch Servische leider en daarom wordt zijn functie genoemd als vice-voorzitter in de nieuw te vormen Raad van Samenwerking. Het valt te bezien in hoeverre deze nederlaag Plavsic ook in haar functioneren als presidente van de RS zal beïnvloeden.

Servië

Zajedno leiders brengen bezoeken aan Madrid en Londen en willen monarchie in ere herstellen

Op 25 februari hebben Draskovic, Djindjic en Pesic een bezoek gebracht aan Madrid, waar gesproken werd met onder andere Gonzalez, de voormalige minister van Buitenlandse Zaken van Spanje en huidige voorzitter van het OVSE-parlement. In Madrid stelden de Zajedno-leiders dat ze zich bewust waren van hun verantwoordelijkheden en van het risico van falen nu ze op lokaal niveau aan de macht zijn. Vanuit Spaanse zijde werd de noodzaak van transparant bestuur benadrukt. Vervolgens werd op 26 februari een bezoek gebracht aan Londen, waar een gesprek werd gevoerd met de Britse minister van Buitenlandse Zaken, Rifkind. Bovendien werd gesproken met de Servische troonopvolger, Alexander Karadjordjevic, die in

ballingschap in Londen verblijft. De prins werd, op initiatief van Draskovic uitgenodigd om als koning terug te keren naar Servië. Alexandar Karadjordjevic, een afstammeling van de laatste Servische koning die nog steeds aanspraak maakt op de Servische troon, had eerder in een interview met het Bosnisch-Servische persagentschap SRNA zijn vreugde uitgesproken over de Djindjic, als burgemeester van Belgrado. In dit interview leverde hij echter kritiek op Draskovic. Kennelijk had dit succes want Draskovic sprak later zijn steun uit voor de prins. Hij stelde dat prins Alexander een soortgelijke rol in Servië kan vervullen als koning Juan Carlos in Spanje. Alexander Karadjordjevic verklaarde bereid te zijn om terug te keren naar Servië en op de troon plaats te nemen.

De bezoeken aan buitenlandse hoofdsteden worden door de Zajedno-leiders aangegrepen om (naast politieke- ook) financiële steun te verwerven. De leiders van Zajedno zijn op dit moment bovendien bezig hun verdere politieke lijn uit te stippelen. Ze proberen het momentum van hun succes vast te houden en zijn waarschijnlijk voornemens om hun protesten (weliswaar op andere manier) voort te zetten, teneinde een grotere democratisering van Servië te bereiken. Eén van de voornaamste doelen die hierbij reeds genoemd wordt, is complete openstelling van de media, wat de oppositie als een sleutel tot de val van Milosevic beschouwt. Ook de uitnodiging aan de kroonprins van Servië om de troon weer te bestijgen moet gezien worden in het kader van deze vervolgpolitiek. Het moet worden gezien als een poging om het draagvlak van de oppositie onder de plattelandsbevolking te vergroten en de steun van de Orthodoxe Kerk vast te houden. Tot dus ver genoot Zajedno niet veel steun onder de traditionele plattelandsbevolking en kwam hun aanhang vooral uit de geschoolde lagen van de stadsbevolking. Door deze monarchistische stap hoopt Draskovic naar alle waarschijnlijkheid de steun onder deze bevolkingsgroep te vergroten, waarbij tegelijkertijd de steun voor Milosevic zal afnemen.

Het idee van heroprichting de monarchie wordt echter niet in alle lagen van de bevolking gesteund en kan derhalve op den duur leiden tot scheuringen binnen het oppositieblok. Bovendien zijn er nog enkele andere Servische troonpretendenten.

Kroatië

Servische partijen in Kroatië vormen gezamenlijk een nieuwe partij

In Oost-Slavonië hebben twee Servische politieke partijen een nieuwe partij gevormd, de Onafhankelijke Servische Volks- (of Nationale) Partij.

Aan de vooravond van de regionale verkiezingen in Kroatië die op 13 april worden gehouden, zijn de betrokken partijen volop bezig om zich in een zo gunstig mogelijke uitgangspositie te manoeuvreren. Zo heeft de regeringspartij HDZ aan de grootste oppositiepartijen HSLs en HSS gevraagd om gezamenlijk in Oost-Slavonië een Kroatische nationale lijst te vormen als tegenwicht voor de Serviërs. De HSLs en HSS hebben dit echter resoluut van de hand gewezen en samen met de SDP een eigen oppositie-samenwerkingsverband gevormd. De HDZ is vervolgens een lokale coalitie aangegaan met de HSP en een kleine Hongaarse minderheidspartij (MNSH). Deze beide samenwerkingsverbanden vormen aan Kroatische kant in Oost-Slavonië de voornaamste politieke rivalen.

De Serviërs die trouw zijn gebleven aan het Kroatische parlementaire systeem waren tot dusver verdeeld over meerdere kleine partijen. Twee van deze partijen (Servische Volkspartij SNS en Servische Democratisch Forum SDF) zijn nu dus samengesmolten en hebben de Onafhankelijke Servische Volkspartij gevormd. In deze nieuwe partij zijn alle drie de huidige Servische parlementariërs in de Sabor vertegenwoordigd (Pupovac, Djukic en Pejnovic). De bedoeling van de nieuwe partij is om de lokale Servische vertegenwoordiging eensgezind te laten zijn en te voorkomen dat de Servische stem verloren gaat door versplintering. De partij doet een beroep op de Servische inwoners van Oost-Slavonië om na de machtsovername door de Kroaten te blijven wonen in de regio. Pogingen om ook de huidige Servische bestuurders van Oost-Slavonië binnen deze gezamenlijke politieke beweging te krijgen werden door de laatsten afgewezen.

De groep Servische Sabor-parlementariërs geniet niet veel steun onder de lokale Servische bevolking in Oost-Slavonië. Ze worden gezien als verlengstukken van het HDZ-regime in Zagreb en hebben hun zetels meer te danken aan de kieswet die voor de Serviërs vooraf drie zetels reserveerde, dan aan het behaalde aantal stemmen. De nieuwe partij zal derhalve weinig stemmen behalen bij de komende lokale verkiezingen.

Het gros van de Servische lokale bevolking stelt zich op achter de werkelijke Servische leiders Stanimirovic en Hadzic, welke echter aansturen op een boycot van de verkiezingen.

Montenegro

"Censuur" op Montenegrijnse televisie

Vorige week is onverwacht een programma op de Montenegrijnse televisie onderbroken. Dit gebeurde juist op het moment dat een Servisch programma, dat door de Montenegrijnse omroep was overgenomen, de Montenegrijnse premier Djukanovic en diens familie beschuldigde van financiële malversaties. Bovendien sprak de voorzitter van het Montenegrijnse parlement, Marovic zijn steun uit voor de opvattingen van Djukanovic. President Bulatovic haastte zich vervolgens echter om een steunbetuiging te publiceren voor Milosevic.

Niemand gelooft dat de "technische problemen" die als officiële verklaring werden aangevoerd, de werkelijke oorzaak was. Djukanovic had enkele dagen vóór het betreffende incident scherpe kritiek geleverd op de Servische president Milosevic. Kennelijk was het Servische (onderbroken) programma een reactie daarop. Het incident is indicatief voor de groeiende tegenstellingen tussen Servië en Montenegro. Deze stammen reeds uit de periode van de VN-sancties tegen Montenegro, dat zich ten onrechte gestraft acht voor daden waarvoor Servië verantwoordelijk is. Andere redenen voor Montenegrijnse ontevredenheid zijn de Servische neiging tot dominantie en de uiteenlopende economische ontwikkeling van de twee Joegoslavische deelrepublieken. Een Montenegrijnse secessie blijft uiterst onwaarschijnlijk, omdat Servië zich daartegen zal verzetten. De onderlinge wrijvingen zullen echter in aard en aantal blijven toenemen en leiden tot hernieuwde divergentie. Aangezien Bulatovic voorlopig zijn steun voor Milosevic handhaaft, lijkt hier meer sprake van een intern partijconflict tussen de jonge politici (Djukanovic en Marovic)

Macedonië

Toenemende etnische spanningen in Macedonië

Er is sprake van toenemende etnische spanningen in Macedonië. Een aantal etnisch-Macedonische studenten protesteert reeds geruime tijd tegen een wet die het etnisch-Albanese studenten mogelijk maakt onderwijs te ontvangen in hun eigen taal. Bij opstootjes zijn de afgelopen dagen enkele gewonden gevallen. Tevens is in de west-Macedonische stad Tetovo bij recente verkiezingen een etnische Albanese tot regionaal bestuurder gekozen. Dit werd door de belangrijkste etnisch-Albanese partij in het land als een nationaal succes gepresenteerd.

Sinds het ontstaan van Macedonië als onafhankelijk land is er sprake geweest van latente spanningen tussen de etnisch-Macedonische meerderheid en de Albanese minderheid (naar schatting ruim 20% van de bevolking). Laatstgenoemde is geconcentreerd rond Tetovo en het grensgebied met Albanië en Kosovo. Eén van de belangrijkste twistpunten is het feit dat de Albanese in Macedonië aandringen op het recht op eigen (universitair) onderwijs. Een escalatie van etnisch geweld is tot op heden voorkomen, met name doordat de Macedonische regering een beleid heeft gevoerd, dat gericht is op etnische interactie. Vele etnische Macedoniërs zijn echter van mening dat aan de Albanese te veel concessies worden gedaan. Zij vrezen op hun beurt dat de Macedoniërs uit zijn op volledige dominantie (lees: onderdrukking van de Albanese). Mede gezien de voortdurende economische crisis waarmee Macedonië kampt, en die in het verleden in andere delen van het voormalige Joegoslavië een goede voedingsbodem voor nationalisme is gebleken, dreigt ook in Macedonië een escalatie van etnisch geweld.